

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 40.

Lördagen den 3 Oktober

1874.

Röster från Amerika om utvandringen.

För just ett år sedan (årg. 1873 s. 593) sökte vi i en uppsats under denna samma titel göra oss reda för de skäl som kunde leda till utvandring eller afhålla derifrån. Vi sågo då att utvandringen under vissa förhållanden är så naturlig att den nästan kan anses såsom en pligt, och långt ifrån att för bristande fosterlandssinne klandra dem som med full kännedom om hvad de hafva för händerna, och menskligt att tala med någon trygghet för framtiden, söka sig nya hem på andra sidan världshafvet, ansågo vi sådana flyttningar vara både i det gamla och det nya fäderneslandets sanna intresse. Men ingen ting får ställas på äfventyr, och för att lyckas i det nya hemmet är det ingalunda tillräckligt att hafva gjort skeppsbrott i det gamla: tvärt om är det en sällsynthet att någon som för bedrägerier, förfalskningar eller andra grofva brott mot samhällsordningen rymmer sitt fädernesland undgår att hvar helst han kommer hemfalla åt laglösheten och eländet. Till stöd för de åsigter vi då uttalade kunde vi åberopa ytt-randen från sjelfva Amerika, hufvudsakligen af landsmän som der äro bosatte, om hvilkas insigter och redbarhet vi voro berättigade att hysa de bästa föreställningar.

Omedelbart derefter kommo till Europa de första underrättelserna om den våldsamma ekonomiska kris som öfvergick större delen af det nordamerikanska statsförbundet, och hvars följder ännu verka med nästan oför-

minskad kraft. Det var naturligt att under sådana förhållanden ett afbräck skulle inträda i den vanliga folkflyttningen; under hela detta år har utvandringen från de skandinaviska staterna varit obetydlig, och allt som oftast erfar man att stora skaror af förut utvandrade landsmän återkommit till fäderneslandet. Denna omkastning i folkflyttningsströmmen är emellertid icke tillräcklig att stäfja all utvandring, ty det är allt för många intressen, jernvägs- och ångbåtsbolags, emigrantsällskaps och hvarjehanda spekulanters, som fordra att menniskor skola resa öfver hafvet och till den aflägsna Vestern, utan allt afseende på det öde som der komma att träffa dem. Men å andra sidan saknas icke heller rättskaffens och upplysta amerikaner, hvilka anse för en samvetssak att tala sanningens språk till Europa; vi hafva samlat några sådana uttalanden, så väl i den nordamerikanska som den engelska pressen, och vi hafva alla skäl att antaga de der förekommande uppgifterna såsom tillförlitliga.

I aprilhäftet detta år af den engelska tidskriften *Fortnightly Review* förekom en uppsats af en mr Curley, hvilken synbarligen var anlagd på att locka till en storartad utvandring. Författaren påstod att den finansiella krisen på intet vis försämrat de arbetande klassernas ställning i Amerika, särdeles hvad landbruket beträffade, och han trodde att Nya Englands stater skulle kunna upptaga 200,000 samt mellanstaterna 400,000

Musei Bibliothek

jordbruksarbetare *utom och utöfver den vanliga invandringen*. Det finnes dess utom, tillade han, ofantliga trakter af Förenta staterna vester om Pennsylvanien; . . . och sydstaterna i unionen ordentligen hungra efter arbetare. Han medgaf att det uppstått en tillfällig stockning på arbetsmarknaden i några af fabriksdistrikten, men han ansåg denna olägenhet lätt kunna botas genom ändamålsenliga åtgärder, och han försäkrade sina landsmän, att minst 100,000 *unskilled labourers*, d. v. s. vanliga arbetskarlar utan särskilda yrkesfärdigheter, skulle under loppet af detta år kunna finna lönande sysselsättning i Amerika, utom det vanliga utvandreaantalet från England.

Mot dessa åsigter har en mr Mason, som är bosatt i Chicago, allvarligt uppträdt, så väl i Chicagotidningen *Tribune* som i septemberhäftet af den ofvannämnda engelska tidskriften. Af de utförliga undersökningar han anställt öfver den amerikanska arbetsmarknaden, dagspenningen inom olika yrken, prisen på lifsförnödenheter och hyror för bostäder, samt de högst intressanta jemförelser han i dessa afseenden uppdragit mellan England och Amerika, framgår att den engelska arbetaren i de allra flesta fall har det bättre än den amerikanska. Det öfriga af hans argumentationer synes kunna sammanfattas under följande hufvudsatser: arbetsmarknaden i Amerika är öfverfull, särdeles hvad jordbruket angår; de speciella olägenheter som häfta vid det amerikanska arbetet mer än motväga dess speciella fördelar; kapitalbesittning är en onödvändig nödvändighet för den invandrare som skall kunna räkna på framgång i Amerika; de omständigheter som hittills i så hög grad underlättat invandringen existera icke mera i sin förra styrka.

Vi börja med de lockelser som inflyttningen hittills erbjudit. Det var god tillgång på bördig och billig jord, och menniskor som i gamla världen icke hade någon förhoppning att förvärfva fast egendom kunde i den nya lätt uppfylla sina önsknings; de vunno förmögenhet på ombytet och skickade årligen stora summor till sina hemmavarande anhörige, för att bereda dessa tillfälle att komma efter. Vi beräknade förlidet år, att svenska emigranter årligen förde med sig omkring 1 million rdr, men att denna summa i det närmaste motsvarades af de remisser som årligen hitgingo från Amerika. Enligt hvad vi er-

håva dessa senare i år nära nog upphört.

Å andra sidan är det en känd sak att europeiskt kapital, företrädesvis engelskt, hittills i rikt mått flödat till Amerika och der gifvit upphof åt en mängd företag som eljest skulle hafva uteblifvit: odagliga grufvor hafva blifvit upptagna, onödiga kanaler och jernvägar anlagda, hvarigenom ett onaturligt behof af arbete uppkommit. Det inbördes kriget förstörde en half million menniskolif, som måste ersättas genom invandringen från Europa.

De särskilda staterna och förbundsregeringen befordrade hvar på sitt håll denna inflyttning, dels direkt, genom att i Europa underhålla aflönade agenter, genom upplåtande af land samt i vissa fall gåfvor af redskap och utsädespannål, dels indirekt, genom försäljning till billigt pris af jord åt nybyggarne, samt genom rika bidrag till jernvägar och andra industriella företag. Afven den amerikanska tullagstiftningen har i hög grad uppmuntrat invandringen, genom att forcera den inhemska produktionen med höga arbetslöner, som dock motvägdes af ännu högre lefnadskostnader, så att fördelen deraf varit mera skenbar än verklig. Slutligen hafva utsigterna på en större politisk, religiös och social frihet lockat stora skaror från Europa, i synnerhet från Tyskland; man kan dock lätt öfvertyga sig att äfven dessa löften äro i flere afseenden bedrägliga.

Hvad som hittills gjort Amerika till ett paradiset för den fattige invandraren har varit den obegränsade tillgången på jord, men för att ett åkerbruk skall bära sig fordras billiga transportkostnader. De östra staternas spannmålsmarknad har oupphörligt utvidgat sig åt vester, men nu synes den gräns vara uppnådd utöfver hvilken spannmålsodlingen icke gör någon afkastning, och amerikanska tidningar säga oss att hvete i Minnesota och Jowa inom årets lopp varit användt till bränsle och svinföda. En af dem, *The Nation* för den 16 juni detta år, yttrar härom följande. »När förbundsregeringen upptog den politiken att till lågt pris afyttra statens jord åt nybyggare och derigenom hitlockade Europas fattiga befolkning, samt de särskilda staterna började att med allmänhetens lifliga bifall direkt understödja eller eljest uppmuntra anläggningen af jernbanor i folktomma nejder, för att sålunda befordra deras uppodling, då förbereddes den kris till

hvars härjningar vi nu äro vitnen. Denna politik var liktydig med att erbjuda ett omätligt premium åt jordbrukets produkter, och den har till de nordvestra staternas och den har till de nordvestra staternas åkerbruk dragit en oproportionerlig del af landets arbetskrafter. Den hungersnöd som nyligen öfvergått Indien har för tillfället hjälpt till att upptaga en del af öfverproduktionen på spannmål, men det kan icke väntas att Hindostan ärligen skall få missväxt för att skaffa utkomst åt Nordamerikas jordarbetare. För att invandraren hädanefter skall lyckas, måste han hafva penningar, icke allenast att köpa sin jord utan äfven minst ett års förlag till att underhålla sig sjelf och sin familj, och sedan behöfs det blott några cents stegring i jernvägstaxorna, hvilka redan nu äro otillbörligt höga, för att fullständigt ruinera honom: han står der med sin spannmål, hvilken han icke kan afyttra eller utbyta mot andra förnödenheter. Hvad kan då väntas af en arbetare som kommer med alldeles tomma händer och kanske till och med nödgats skuldsätta sig för sin öfverfart?»

Vi hafva för ögonen några tabeller, af hvilka det framgår att prisen på tolf af de onödgängligaste lifsförnödenheterna under de 13 åren från 1860 till 1873 stigit i Newyork icke mindre än 92 procent, så att då en arbetarefamilj, bestående af två fullvuxna personer och två barn, det förenämnda året kunde lefva för 181 dollars 87½ cents, måste den nu för samma beqvämligheter utgifva 347 dollars eller omkring 1,215 riksdaler. Prisen på kött, smör och mjölk hafva blifvit ungefär fördubblade, och hyran för en bostad af tre rum har stigit från 5 till 12 dollars i månaden; utgifterna för bröd och mjöl äro kanske något lägre, men de äro icke upptagna i denna beräkning. Å andra sidan hafva visserligen arbetslönerna under samma tid stigit, i allmänhet något öfver 60 procent, så att t. ex. en snickare eller målare, som 1860 hade 1 dollar 75 cts om dagen, nu beräknar 3 dollars, men icke dess mindre fordras det nu i medeltal 25 dagars arbete mer än förr till att fylla de ofvan uppräknade lefnadsbehofven, och penningens köpvärde har sålunda under de tretton åren fallit med 19½ procent.

De som i vårt land beundra den nordamerikanska tullagstiftningen, med dess till förbud gränsande tariffer för inporthandeln, borde hafva åtskilligt att lära af hvad som sedan ett år föregår i det stora statsförbundet. Reaktio-

nen kommer fruktansvärd der industrien under ett sådant konstladt beskydd blifvit uppdrifven till en onaturlig höjd, och det främmande kapitalet, som alltid är konservatift, drar sig med ens till baka, hvarigenom en mängd påbörjade stora företag för närvarande stå ofullbordade. Dertill kommer att lagstiftningen, särdeles i några af de vestra staterna, med en oförklarlig lättfärdighet gifvit sig till att sjelffrådigt bestämma jernvägstaxorna, hvarigenom den ofantliga rörliga förmögenhet som ligger i dessa anläggningar blifvit nästan rättslös, och många af de inkorporerade jernvägsbolagen i Vestern kunna hvarken gifva utdelningar eller betala räntan på sina skulder, så att en Newyorkstidning uppgifver att jernvägsobligationer för mer än 335 millioner dollars för närvarande äro räntelösa. Under sådana omständigheter är det naturligt att kapitalet flyr, de fonder ur hvilka arbetersättningen utgår minskas, och följaktligen äfven efterfrågan af arbetet.

Vi nämde ofvanföre att både förbunds- och de särskilda statsstyrelserna hittills befordrat inflyttningen. Denna uppmuntran har nu väsentligen upphört, sedan det främmande elementet vunnit en sådan öfvervigt i politiken att det väckt allvarsamma farhågor hos de amerikanska statsmännen. Ett exempel derpå sågs för icke länge sedan i Chicago vid de sista municipala valen, då den kandidatlista som understöddes af hela den amerikanska pressen i staden, och af nästan alla dess infödda medborgare af någon betydighet, föll med en majoritet af mer än 10,000 röster för en sammanslutning mellan tyskar och irländare. Af stadens 39 aldermen äro 7 tyskar, 16 irländare och lika många amerikaner. Den beryktade Tammany-ring, som under en tid tyranniserade staden Newyork och förstörde dess finanser, hvilade hufvudsakligen på främmande inflytelser, och flertalet af dess potentater voro till bördens irländare. Allt detta har betydligt svalkat amerikanernes ifver att befördra invandringen; en eller två sydstaten göra ännu svaga försök att befrämja den, för att derigenom något motväga de svartes öfvervalde, men som de icke hafva några penningar att utgifva för ändamålet, kunna de rätt ingen ting åstadkomma. Den indirekta uppmuntran som gafs åt invandringen är nu mera i det närmaste kraftlös, sedan äfven den billigaste jord icke längre bär odlingskostnaderna, och understöden till jernvägsbyggnader och andra arbeten äro indrag-

na, hvarigenom många tusen händer, som förr sysselsattes med sådana arbeten, blifvit lediga. Den 1 maj detta år stodo ensamt i Pennsylvanien 630 masugnar overksamma, och mr Mason säger att detta antal sedan dess tillväxt. De många tusen människor som sålunda blifvit brödlösa trängas nu i de andra yrkena och nedsätta arbetsprisen i dessa.

Det är eget att höra en amerikansk medborgare tala om den amerikanska frihetens välgärningar, som bidragit att locka så många arbetare från Europa. »Till och med tyskarne», säger mr Mason, »äro i många afseenden mindre förtryckte af sin lagstiftning hemma än här: det nya kejsarriket känner ingen ting af de söndagslagar och prohibitiva stadgar med hvilka republiken hemsöker sina medborgare. Den gamla puritanska andan har från Ny-englands-staterna utbredt sig till många af våra legislaturer: vi hafva ingen statskyrka, men vår politik är bemängd med religion, och öfverflödsförordningar äro ganska allmänna. Ända till helt nyligen funnos få eller inga stadganden mot arbetsinställningar, men nu är det icke längre så; vår lagstiftning gynnar regelbundet kapitalet, när det gäller frågor mellan husbönder och arbetare, och det kan trygt sägas, att våra arbetare i politiskt afseende äro i föga eller ingen bättre ställning än deras likar i England.» Den amerikanska skriftställaren utsäger oförbehållsamt, hvad vi européer länge anat, att den allmänna rösträtten förnedrat omröstningen, i det den kastat massor af människor i samvetslösa demagogers händer, och han anför såsom exempel derpå, att det var arbetarne som bibehålo general Butler i kongressen och sände Tweed, hufvudmannen i Tammany-ligan, till senaten i staten Newyork, äfven sedan hans brott blifvit uppdagade, och han säger att rösträtten i okunniga människors händer gerna öfverser med de gröfsta förbrytelser. Den uppfostrande förmåga som skulle ligga i långt utsträckta politiska rättigheter vill han helt och hållet förneka, och han säger att det argumentet icke mer duger att använda i hans fädernesland. Ett verkligare politiskt eller socialt företräde ligger i frånvaron af kaster eller skarpt skilda samhällsklasser, ty här är det endast penningen som adlar, men dess besittning är så ombytlig att enligt ett amerikanskt ordspråk hvar tredje generation i en familj vexelvis befinner sig på samhällets högsta höjder och i dess djupaste afgrunder. Invandrarnes barn hafva bättre chancer till

framgång, men endast med det vilkor att föräldrarne befinna sig lika väl som hemma: i annat fall sjunka de lättare i pauperismens eländen. Ett annat företräde är den kostnadsfria uppfostran, som lockat invandran från Europa, och den amerikanska författaren medgifver att »friskolorna ännu icke gjort allt det onda som deras motståndare tillskrifvit dem», men dessa skolor äro nu öfverfyllda, och det är i Chicago tusental af barn som icke kunna blifva mottagna. Med ett ord, när han väger invandringens fördelar mot dess olägenheter, tvekar han icke att anse de senare öfvervägande.

Hurudan den amerikanska arbetarens ställning varit under loppet af detta år, synes deraf att i nästan alla större städer förefallit oordningar af sysslolösa arbetare, som fördrat sysselsättning af städernas myndigheter. I Newyork, Boston, Cincinnati och Chicago måste de offentliga byggnaderna bevakas af polismän mot den sysslolösa mobbens anfall; vid ett par tillfällen blefvo bagarbodarne uppbrutna och plundrade. I Newyork gjordes stora ansträngningar till att lindra nöden, men utan annan påföljd än att människor flockades dit från hela landet, så att gatorna voro öfverfyllda af tiggare, som begärde föda och husrum, till dess att den varmare årstiden något lindrade eländet. Men ännu långt in på sommaren var nöden i Chicago så stor, att när den sista stora eldsvådan inträffade den 14 sistlidne juli, telegraferades af nödhjelpsföreningens föreståndare ut öfver hela landet en varning till arbetsfolk att icke komma dit, emedan arbetsmarknaden var aldeles öfverfylld, oakadt det extra behof af arbetare som försakades af branden, och under de följande veckorna gjorde fattigvården allvarliga ansträngningar för att skaffa bort från staden dem som saknade sysselsättning. Den omätliga sammanhopningen af människor i de stora amerikanska städerna ökar det onda, men om det finnes sysselsättning på landet, skulle den ifrigt eftersökas, ty den amerikanska arbetaren är icke så rädd att resa som den tyska eller engelska; tvärt om har han en nästan allt för stark böjelse att byta om vistelseort.

Prisfallet på arbetet är dock det bästa beviset att marknaden är öfverfylld. I mars 1873 kunde en skicklig byggnadsarbetare få 3 dollars 50 cents papperspenningar om dagen; i mars detta år fick han vara glad om han kunde få 1 dollar 50 cents. Dags-

penningen har sedan dess stigit, men icke till sitt förra belopp, och i Chicago kunna skickliga byggnadssnickare på sin höjd räkna på 2: 25; ingen får mer, men många måste nöja sig med mindre. Stationskarlar, spår-
vexlare och andra som äro anställda vid jernvägarne hafva 1: 25 nu mot 2: 50 förlidet år, och grufarbetarne i jerndistriktet omkring Lake Superior hafva just nu gjort strike, emedan deras daglön blifvit satt till 1: 30, mot 2: 50 å 2: 75 förra året. Egarne hota att hellre alldeles nedlägga arbetet än bevilja en enda cents förhöjning. Det har blifvit anmärkt att dagspenningen är högre nu än vid krisens början för omkring ett år sedan. Detta är en sanning, men man måste ihogkomma, att när en panic inträffar är menniskoarbetet den första vara som sjunker i värde, ty egaren kan icke hålla på den samma och vänta på prisstegringen: för hvarje dag rinner en del af hans egendom honom ur händerna, och han måste sälja den till hvad pris han kan få. Deremot inskränker sig arbetsgifvarna till det yttersta och afskedar så många biträden han kan. Dessa två omständigheter bidraga i förening att vid annalkandet af en kris nedtrycka arbetslönerna. Vål falla alla andra varor i pris lika som arbetet, men detta gagnar icke arbetaren, ty de som sjunka mest äro sådana som han icke kan använda, och för öfrigt har han inga penningar att köpa dem.

Betecknande är återutflyttningen; den gäller icke endast Sverige utan i ännu högre grad England, och äfven Tyskland. »En enda mans afresa», säger mr Mason, »som smakat sällheten af detta bedrägliga Kanaan och funnit den underhaltig, är ett starkare bevis på invandringens galenskap, än tio mäns ankomst som veta ingen ting om landet bevisa dess förnuftighet. Husen i Chicago hafva denna sommar varit öfversmetade med plakat, tillkännagifvande att 200,000 arbetare voro utan sysselsättning och ingen ting bättre att vänta för framtiden, med entusiastiska hurrarop — »Ho! for merry England. Ho! for merry Scotland, Ho! for patriot Ireland!» — och slutligen en listig annons att biljetter för hemresan funnos till halva priset. I sjelfva verket hade afgiften för mellandäckspassagerare till alla engelska hamnar blifvit nedsatt till den oerhördt låga siffran af 24 dollars i papper från Chicago och 15 dollars från Newyork. Mer än två tredjedelar af de engelska snickarne reste redan på hösten hem

till England, andra följde efter på våren, bland dem en som under trettiofyra veckor i Amerika förtjent jemt 80 dollars eller 280 riksdaler, och andra väntade endast till dess de sammansparat nog penningar att köpa biljett till återresan. Att dessa fall icke äro enstaka, bevisa de amerikanska tidningarnas yttranden; vi anföra följande rader ur *New-York Tribune* för den 11 sistlidne juni.

»Det har under flere månader varit väl bekant för ångfartygsbolagen, att tusental af invandrare hvarje månad afsegla från denna hamn till Europa. På samma gång som underrättelser ingå om ett enormt underfall i antalet af inkommande mellandäckspassagerare, befinns det att de utgående skeppen äro så uppfyllda med passagerare af denna klass att man aldrig förr hört något dylikt. Nära 2,000 mellandäckspassagerare afseglade i lördags från Newyork till Queenstown, Liverpool och tyska hamnar. Detta är mer än dubbelt af hvad man kunde vänta af en jemförelse med uppgifterna från föregående år, och i dag afseglar ett annat stort sällskap. På ett enda ångfartyg, *Britannic*, tillhörande *White-Star*-linien, hade i går vid middagstiden mer än 400 passagerare antecknat sig, då böckerna tillslötos och bolaget vägrade att sälja flere biljetter, ehuru 25 dollars erbjödos i stället för 15, som är det annonserade priset. På andra fartyg är det också stor efterfrågan af platser. Den klass af utvandrare som sålunda fyller de utgående skeppen liknar dem som dagligen anlända till *Castle Garden*.»

»Allt sedan utbrottet af krisen förliden september har bristen på sysselsättning i alla yrken varit ruinerande för oerfarna invandrare, och vi kunna nu se följderna. Sedan de under några månader eller veckor så godt de kunnat sträfvat att finna medel till sitt uppehälle, äro deras tillgångar uttömda, och de vända ifrigt sina blickar åt sitt förra fädernesland.»

Vi häntydde i det föregående på de olägenheter hvarmed en protektionistisk tullagstiftning drabbar de arbetande klasserna; vi återkomma med några ord till denna sak, som väl förtjenar att något närmare betraktas. Höga inporttullar uppdrifva prisen på nästan alla de varor som köpas af den arbetande befolkningen; i utbyte erhåller arbetaren för kortare tider sysselsättning i de inrättningar som kommit till stånd för att motsvara den onaturligt uppdrifna afsättningen,

men denna tid är kort, den oundvikliga reaktionen kommer, fabriksbolagen stupa, och arbetaren står på bara backen. I synnerhet faller denna tullagstiftning tungt på jordbruket, som har ingen ting i vederlag för de höga pris hvarmed det nödgas betala alla sina öfriga förnödenheter. Vi hafva ofvannföre sett att åkerbruket i Vestern icke kan bära sig i anseende till de tunga transportkostnaderna. De höga jernvägsfrakterna äro i sin ordning en följd af de höga tullsatserna, som med 50 å 60 procent uppdrifvit kostnaderna för jernskenor och rörlig jernvägsmateriel; räntan på den förökade kostnaden måste tagas genom ökade fraktafgifter.

Ett annat ondt, som äfven hårdast och i första hand drabbar arbetaren, är det fluktuerande penningvärdet. Föreanta staterna hafva gifvit Europa den afskräckande föresynen af en banklagstiftning, sådan man minst skulle vänta den på vestra sidan om världshafvet. Tvångskursen på banksedlarne visar här oförtäckt sina verkningar, och värdet af cirkulationsmedlet är underkastadt dagliga vaxingar. När guldet faller är arbetslönen den första varan som har känning deraf, men när guldet stiger, är arbetet den sista förnödenhet som stiger i pris. Arbetslönerna stiga mindre och falla mer än alla andra värden, emedan, såsom vi redan sett, arbetet är en vara som icke låter magasinera sig. Denna osäkerhet är redan i sig sjelf i hög grad menlig för arbetsklassens välbefinnande, men den blir ännu mer förderlig derigenom, att när myntvärdet fluktuerar, måste hvarje handlande utöfver priset i guld för sina varor beräkna först sin egen profit och dertill ytterligare en assurancesavgift, för att betäcka ett möjligen inträdande prisfall i det liiquidationsmedel hvare han får sin betalning. Antag att en vara kostar honom 1 dollar i guld, att han beräknar sin egen vinst till 10 procent, och att guldet drager 11 procentens premium: 1 dollar 21 cents i papper motsvarar då 1 d. 10 c. i guld. Men han är icke säker att ej guldpriemet nästa dag kan stiga till 25 procent, och för att betäcka den förlust som då skulle uppstå, måste han fordra något öfver 1: 21, för att betäcka möjliga risker. Hvarje mellanhand uttager denna assurancesavgift, och priset på varan växer följaktligen i den mån den går genom flere mellanhänder. Men arbetaren köper vanligen af den sista i en lång följd af mellanhänder, och han får följaktligen

betala försäkringsavgiften för alla de öfriges risker.

Det kan synas underligt att i Amerika finnes så liten sammanhållighet mellan arbetarne, och de nyttiga föreningar för ömsesidig hjälp som äro så talrika i Europa saknas här alldeles. I hela Chicago fins blott en enda konsumtionsförening, och för att inträda deri fordras att aflägga absolut nykterhetslöfte. Mellan jordbrukarne finnas visserligen hemliga förbindelser, men de äro af en politisk natur snarare än af en ekonomisk. Mr Mason söker skälet deri att de amerikanska arbetarne sakna associationsanda: »Den af våra institutioner framkallade känslan af personlig suveränitet är fientlig mot föreningar, och en ursinnig afundsamhet har dödat våra få kooperativa bolag; de män som bland sig utse en chef eller föreståndare kunna icke fördraga att han, deras kreatur, skall gifva dem befallningar; de neka att lyda, och föreningsbandet är brustet.» En insändare till *Gamla och Nya Hemlandet* för den 18 augusti omtalar ett försök till *strike* bland arbetarne vid jerngrufvorna uti Ishpening, Michigan. När penningkrisen inträdde förliden höst, nedsatte bolagen dagspenningen till 1: 50 å 1: 25 och afskedade en stor del af sina arbetare, men lockade dem på samma gång att kvarstanna i överksamhet med löftet att återtaga dem, så snart tiderna skulle blifva bättre. På detta sätt gingo de 7 å 8 månader sysslolöse och uppåto under denna tid sina besparingar. I medlet af juni syntes ställningen något litet förbättrad, och flere arbetare behöfdes, men då bolagen sjelfva icke ifrågasatte någon förhöjning i dagspenningen, ansågo arbetarne tiden vara inne att å sin sida göra anspråk derpå, och då deras fordringar tillbakavisades, beslöto de att göra *strike*. Arbetet var för en vecka fullkomligt instäldt, men sedan den tiden hafva de fleste utan förhöjning återtagit sin sysselsättning. Möten hafva varit hållna, säger brefskrifvaren, på hvilka arbetarne uppmanat hvarandra till enighet, men ingen sådan kunde åstadkommas. Denna författare bekräftar hvad vi ofvan yttrat om ordningsmaktens hvett mot arbetaren. Ehuru inga oordningar förekommit, efterskickades en afdelning soldater och förlades i grannskapet för att hålla reda på folket. »Detta synes vara gjordt för att skrämman folket att återgå till arbetet, hvilket äfven den omständigheten tyckes tyda på, att nä-

gra oskyldiga arbetare, som beskyllats för att hafva varit ledare för striken, blifvit häktade.» Så liten personlig frihet finnes i detta »frihetens land».

I de södra staterna, hvilka sägas hungra efter arbetare, är arbetet föraktadt i följd af traditionerna från slaftiden. De flesta af sydstaterna äro ruinerade genom dålig förvaltning, utskylderna äro ofantliga, ofta större än egendomens afkastning, och kapital finnes knappast till. Virginien anses vara i bättre ställning än någon annan af sydstaterna, men ändå skildras eländet der i de starkaste färger. Hela södern ropar på invandring, i den förhoppning att derigenom stäcka negrernas öfvervälde, men utsigtterna äro icke inbjudande. »Utarmad jord, utarmade menigheter, allmän anarki, förtryckande beskattning, fientlighet mellan racerna, förakt för handarbetet, — sådant är tillståndet i våra olyckliga sydstater; det är icke mycket inbjudande för den engelska invandraren.»

Bland de fördelar som förespeglas invandraren till Amerika utom politisk och religiös frihet, hör man äfven återropas det större välbefinnande i fysiskt afseende hvaraf den amerikanska arbetaren säges vara i åtnjutande, och särskildt de bättre bostäder som erbjudas honom än i Europa. Vi hafva redan sett hvad denna sista bekvämlighet kostar: en lägenhet af tre rum för ett arbetarehushåll betalas i Newyork med 12 dollars eller 42 rdr i månaden. Men man skulle hafva föreställt sig att beskaffenheten af dessa bostäder nägorlunda svarar mot den höga hyran; detta synes emellertid icke vara förhållandet. I den berättelse som staten Massachusetts' byrå för arbetarestatistiken afgifvit för innevarande år, säges att nästan alla de lägenheter som bebos af simpla arbetare och en stor procent af dem som innehafvas af de bättre arbetareklasserna äro »mera omoraliska, mindre hellosamma och eländigare än de borde vara». Vi skola icke besvära våra läsare med de upprärande detaljerna i denna skildring, som i sin vidrighet öfvergår allt hvad vi föreställt oss. Äfven andra olägenheter drabba den amerikanska arbetaren, om hvilka man i Europa icke har någon kännedom; så till exempel får han icke sin aflöning om lördagen på stället, då han slutar sitt arbete, utan måste följande måndag gå att henta den i en helt annan stadsdel, så vida icke arbetsgifvaren, hvilket ofta lär vara händelsen, alldeles innehåller aflöningen till dess

att hela arbetet blifvit fullbordadt. En annan sak bör väl öfvervägas af dem som bereda sig på utvandring. När arbetsmarknaden är öfverfylld, uppstår en täflan om sysselsättning, i hvilken, liksom i Darwin's strid för tillvaron, de starkaste alltid ligga öfver. Men de starkaste äro de som befinna sig på platsen och äro bekanta med alla yrkets hemligheter; nykomlingarne erhålla sällan samma aflöning som de hvilka varit tre eller fyra år på stället.

Alla dessa omständigheter böra tagas i noggrant öfvervägande af dem bland våra landsmän som möjligen besinna sig på utvandring till nästa år. Det finnes allt för många intressen som hafva vinst på rörelsen, för att lockelserna skulle på en gång upphöra: de stora emigrantbolagen och deras agenter fråga litet efter hvart deras passagerare taga vägen, sedan de en gång landstigit i Castle Garden, och det finnes hos oss, liksom annorstädes i Europa, tillräckligt många lättrogne, som låta bedraga sig af deras förespeglningar. Vi vilja icke härmed hafva sagt att ingen utflyttning till Amerika vidare bör företagas, men omständigheterna äro för närvarande sådana, att den största försigtighet måste iakttagas. För att försäkra sig om framgång böra flere nybyggare förena sig i slutna samfund, och det är nästan oundgängligt att någon tillförlitlig person på förhand utsändes, för att taga noggrann kännedom om den landsträcka som man ämnar bebygga. Han måste se den under alla årstider, ty annars kan det lätt hända att nybygget under några månader af året befinna sig i ett träsk och under de öfriga på ett brännande sandfält. Äfven åtkomsten måste vara säker, ty fattiga människor hafva under många år blifvit systematiskt bestulna genom falska köpebref på landsträckor i Vestern. Nybyggaresamhället bör icke räkna flere jordarbetare än det för egen räkning kan sysselsätta, men deremot handverkare af alla slag och i tillräckligt antal. Det första vilkoret att lyckas är likväl tillräckligt kapital, icke blott till inköp af jorden och dess bebyggande, utan också till redskap kreatur, verktyg och förlag för hela det första året. Några ganska blomstrande samhällen finnas i Vestern, som blifvit bildade på det sätt att platsen blifvit utsedd af en i förväg utsänd komité, en fullständig organisation uppgjord redan före utflyttningen, och de bästa möjliga vilkor för

transporterna betingade af de särskilda jernvägsbolagen. Mormonerna äro exempel på en sådan kolonisation, och några och fyratiotusen preussiska memnomiter stå just nu i begrepp att kolonisera en stor landsträcka i vestern; de äro på förhand organiserade, och ingen af dem är alldeles utan tillgångar, ehuru deras förmögenhet är större eller mindre. Den religiösa eller sociala öfverensstämmelsen innebär en ytterligare utsigt till framgång.

»En koloni kan lyckas ännu», säger mr Mason, »men icke den ensamme mannen; den senare kan lefva på de penningar han för med sig, men icke på dem han förtjenar här. Den stora majoriteten af amerikanska män som studerat denna fråga synes vara ense derom, att utom under undantagsvis gynnande omständigheter, bland hvilka i första rummet må nämnas besittningen af ett betydligt kapital, är den arbetare som nu kommer till Förenta staterna dömd till en säker och hastig undergång.»

Islåms profet.

Korånen, öfversatt från arabiskan af C. J. Tornberg. Lund 1873—74 C. W. K. Gleerups förlag. Pris 5 rdr 50 öre.

Vår afsigt är ej att lemna någon anmälan af den öfversättning hvars titel vi här anför. Dess författares namn, känt och aktadt af hvarje arabist i Europa, är en tillräcklig, är den bästa anmälan deraf. Men vi hafva trott, att en och annan skall vara oss tacksam, om vi söka antyda vissa allmänna synpunkter, från hvilka man har att betrakta denna märkvärdiga bok, som nu för första gången framträder i en fullt värdig svensk drägt.

Ty Korån är i sanning en märkvärdig bok. Redan det förhållandet att den för en tiondedel af jordens befolkning (omkring 170 millioner menniskor) innebär hufvudsumman af all gudomlig sanning, ställer den utan jemförelse med alla vanliga skrifter. Endast Buddhas och Kristi utsagor kunna i detta hänseende nämnas vid sidan af Mohammeds. Och om en religionsboks värde får mätas efter den glöd den förmått tända i sina bekännares sinnen, efter den betydelse den eger i deras dagliga handel ochandel, så kan Korån också från denna synpunkt väl få ett rum bredvid vår bibel. Intet fältrop har ljungat fram till snabbare och mera lysande segrar än de rättrognes *la ilâh ill' Allâh* — »det är ingen Gud utom Allâh». År 622 flydde Mohammed med en ringa anhängareskara från sin födelsestad; hans lif hängde då, om sâgner talar sant, i bokstaffig mening på *en spindels tråd*. Tio år derefter herskade islâm öfver hela Arabien; ännu tio år, och den hade skapat ett rike, som sträckte sig från Egypten öfver Syrien långt bort till Persiens östliga gräns; och det dröjde ej länge,

innan samma lära hade grundat ännu en mäktig stat ända bort i Europas vestligaste bygd. Än i dag har islâm sitt trosnit kvar. Ingen bok kan nämnas hvars ord blifva så ofta och flitigt anförda som korånen. Hvarje muselman bär ständigt Allåhs namn och ord på sin tunga: det är med stolthet han omtalar att ingen nation »svärjer» så mycket som hans. Korånen är på detta sätt ännu mer en folkbok än bibeln. Också är det icke så sällsynt att träffa rättrogne hvilka ur minnet kunna recitera hela korånen, ifrån dess första vers intill dess sista. Den mohammedanska världens störste lyriske skald, vinets och kärlekens berömda sångare, fick just af sådan anledning sitt kända tillnamn *Hâfiz*, »korångömmaren».

För de $\frac{3}{10}$ af menskligheten som äro kristne har korånen ett särskildt intresse, dels därför att dess källor rinna upp nästan på samma mark som kristendomens, dels därför att väl ingen kulturform står vår vesterländska så nära som den hvilken uppbares af islâm. Mera än vi kanske alltid minnas är det ock som vår kultur lärt af denna. Medeltidens riddarväsande och romantik utbildade många af sina skönaste former under korstågen i saracenernas land. Och väl har Granadas stjärna länge sedan fallit, Alhambra står i ruiner, morerne bygga ej längre på Spaniens jord. Men liksom Spaniens karta ännu genom mångt förklädt och omytdt namn vitnar om deras forna välde, så gömmer sig än i dag, och det ej blott i Spanien, mången arabisk tanke under odlingsformer dem vi kanske anse helt och hållet för våra. Vi behöfva blott erinra oss den filologiska anmärkning som Cervantes låter Don Quixote göra till

sin vapendragare, att »ord som börja med *al* för det mesta äro arabiska», för att komma flere dylika österländska inflytelser på spåren. Utan *algebra* och *arabiska* siffror (sjelfva ordet *siffra* är arabiska) skulle väl vår tids största mekaniska uppfinningar ännu varit ogjorda; kanske hade ingen ångbåt då ännu börjat plöja våra haf, ingen telegraftråd gifvit det menskliga ordet makt att i kapp med den menskliga tanken trotsa tid och rum. Utan *alkemiens* grundval skulle kanske ej en Schéele och en Berzelius som kemister gifvit ära åt vårt svenska fosterland. Och låta vi vår blick på himlahalvvet fångas af *Aldebarans* rodnande sken, så kan denna stjernas namn, liksom orden *zenit* och *nadir* och många andra, påminna oss, att Europas astronomi en gång har gått i skola hos Arabiens. Öfver hufvud gäller det samma om hela vår verdens vetenskaplighet under medeltiden. *Avicennas* och *Averrhoës'* namn hade då äfven i våra världstrakter en ännu högre klang än *Cartesii* och *Leibniz'* och *Humboldts* vunnit hos senare släkten. Ja, det var genom arabiska översättningar som klostrens lärde först gjorde bekantskap med *Aristoteles* och andra *Greklands* store tänkare.

Utän tvifvel vore det falskt att anse islâm såsom det lifskraftiga frö ur hvilket denna österns medeltidskultur, äfven för oss så betydelsefull, hade uppvuxit. Men om den ej varit fröet, så har den dock varit jordmonen, hvaraf dettas utveckling helt och hållet betingats. Hur skilda de folk än varit öfver hvilka islâm sträckt sitt välde, har den dock öfver allt danat dem till ett någorlunda ensartadt odlingsklick — ett tillräckligt bevis för den makt som bött i koránens lära.

Och hvad är då denna korán? Huru ter sig dess innehåll för en person som ej skådar den med muselmanens trosblinda öga, utan af *Alláh* blifvit stäld i världen som en *káfir*, en *giaour*, en *otrogen hund*?

Luther hade, såsom det är bekant, en viss svaghet för att sammanställa påfven och turken, och har härigenom flere gånger kommit att yttra sig om denna bok. Han finner den i motsats till bibeln innehålla »idel menskligt förnuft». Ehuru den store reformatorn härmed ingalunda vill hafva sagt något berömmande — betraktelser sådana som: »tvi öfver dig du grufflige djefvul, de förbannade Mahomet!» röja tydligt nog hans mening — så frukta vi dock, att hans dom i visst hänseende är allt för mild.

Korán innehåller jemte åtskilligt »menskligt förnuft» äfven ett ganska drygt quantum af hårdsmält oförnuft. Den osammanhängande, dunkla, bizarra stil i hvilken många af dess uppenbarelser äro affattade, de tröttande uppreppningar på hvilka den öfverflödar, de i synnerhet för en religionsbok rent af befängda ting den stundom afhandlar — allt detta gör det förklarligt, huru till och med en sådan man som *Bunsen*, hvilken gjort religionshistorien till sitt studium, måste erkänna att han oaktadt flere försök dock aldrig mäktat läsa den till slut. Vi äro förvissade att äfven i vårt land mången läsare skall göra samma erfarenhet. Och dock har *Goethe* rätt i sina ofta anförda ord om Korán, att »hur ofta den än stöter oss till baka, så drager den oss dock åter till sig; den griper oss med förväning och tvingar oss till slut till beundran.»

Om koränen är en oförnuftig bok, så är den dock af alla oförnuftiga böcker den som mest är värd att läsas af förnuftigt folk. Men visserligen fordras det för att med verklig behållning läsa korán, att man i hvarje ögonblick har klart för sig hvad den är, och hvad den sjelf vill vara. Vi få ej läsa den som de fleste af nutidens mohammedaner, hvilka deri se ett en gång för alla gifvet faktum utan någon historia och utveckling — hur många bland oss läsa icke bibeln just på samma sätt! — Vi måste i stället försätta oss till baka till islåms uppkomstdagar, tänka oss dessa utsagor i det ögonblick de gingo öfver *Mohammeds* läppar, föreställa oss den situation, den åhörarekrets, som framkallat hvarje särskildt ord — korteligen, vi måste tänka korán ej som ett *varande* utan såsom ett *vardande*. Då reder sig efter hand virrvarret, då höras slagen af ett menskligt hjerta bakom de tomma deklamationerna, då glädjas vi att vi ofta mellan de uppstaplade ordens moln och töcken se poesimens stjärna tindra fram.

Efter *Mohammeds* död kom en dag en främling från Irák till *Ajischa*, henne som fördom var profetens mest älskade hustru, och som till och med någon gång sett sin svarta schal från toppen af hans lans svaja som fana framför de rättrogne. Hon hade nu blifvit en af islåms förnämsta auktoriteter. Den nämnda personen begärde att få se *Ajischas* koránexemplar, emedan han funnit ordningen mellan surorna (kapitlen) och verserna vacklande. »Hvad gör väl det dig, hvilken du läser först och hvilken sist?» genmålte hon.

Svaret är karakteristiskt. Sammanhanget i korånen är verkligen sådant att meningen blir nästan lika god, om man läser den baklänges. Hvad vi nu ega i form af en bok var nemligen från början en rad af spridda ut-sagor, »koråner» (ofta icke omfattande mer än en vers), hvilka profeten på skilda tider förkunnat. Några af dessa hade han sjelf på temligen godtyckligt sätt sammanslagit till suror, men först efter hans död hopfogades af hans anhängare allt samman till en enda korån. Och de grundsatser som vid ordnandet af samlingen tillämpades voro icke just de bästa: man stälde uppenbarelserna till hopa, icke efter deras kronologiska följd, icke med afseende på innehållet, utan så som skolgossen ordnar böckerna på sin hylla —: efter längden. Ej heller voro de källor från hvilka materialet till denna samling hemtades de renaste: tillfälliga anteckningar, nedskrifna på skifferbitar, på remsor af läder och pergament, på palmblad, på bogbladen af kameler o. dyl.; mycket samlades blott »ur mennisko-bröst». Och denna så uppkomna text lemnades på arabiskt sätt länge utan vokaler och gaf derigenom mångt tillfälle till olika tydningar.

Utän tvifvel borde här vara ett fält på hvilket vår tids textkritik skulle kunna finna lönande arbete, men den saknar ty värr det nödiga materialet. Islām har alltid varit böjd för radikala åtgärder. Det var med svärdet och dolken som Mohammed utöfvade sin poetiska kritik, då medicinernas dikter ej voro efter hans smak. Det var med elden som kalifen Othmån avslutade sin textgranskning, då han ombesörjt den ännu bestående normalupplagan af Korån. Alla anteckningar om Mohammeds uppenbarelser som stridde mot denna öfverlemnades utan skoning åt lågorna. Öfver den förlust som den historiska forskningen härigenom lidit kunna vi dock trösta oss vid tanken på huru mycket split som på detta sätt förekommit. Historien visar oss ju nogsam, att ingen tvifvelaktig bokstaf i en religionsurkund är så obetydlig, att ej hätska tvister, ja blodiga religionskrig kunna deraf alstras.

Med allt detta må vi dock å andra sidan ej underskatta den text vi ega. Ett ord af profeten var för hans anhängare allt för dyrbart, att de ej skulle göra sitt bästa att bevara det oförfalskad. Just det fullkomligen tendenslösa sätt på hvilket korån blifvit redigerad vitnar kraftigt för dess äkthet äfven i detaljer. Beundransvärdt är också i san-

ning det traditionssystem genom hvilket islām skyddat minnet af sina första dagar. Och hvarje ord i korån är sedan af mohammedanska teologer skärskådadt och kommenteradt med en grundlighet, en spetsfundighet, fullt jemförlig med den hvilken hos vesterns folk kommit Gamla och Nya testamentets skrifter till del. Traditionerna ensamt om Mohammeds tofflor äro så vidlyftiga, att det lyckats en senare kommentator att om dem författa två band.

Det är helt naturligt att en så rikt flödande tradition fört till oss mycket värde-löst kram. Föga har den ock förstätt skilja på hvad som egde verkligt intresse och hvad som saklost kunnat lemnas åt glömskan. I profetens tofflor känna vi, som sagdt, hvarje söm, men — för att ej tala om många sväfvande dogmatiska hufvudfrågor — vi äro lemnade i okunnighet om hvad profetens namn egentligen var. Mohammed är troligen blott ett af honom buret tillnamn, hvilket han kanske antog i afsigt att på sig tillämpa Nya testamentets löfte om en kommande *paraklétos*. I stället för detta grekiska ord, som vår bibelöfversättning efter Luther orätt återgifver med *hugsvalare* — det betyder *sakförare* — vilja nemligen mohammedanska lärde läsa *periklytos*, hvilket ord liksom *Mohammed* betyder »den prisade».

Om alltså korån ännu för oss gömmer många gåtor, så kastar den dock på visst sätt mycket mera ljus öfver sin upphofsman än en bättre hopsatt bok skulle gjort. I en af sina *essays* säger Macaulay om Boswell, att den biografi hvilken denne skrifvit öfver Samuel Johnson är i sitt slag ett mästerverk, hvartill intet lands literatur kan visa ett motstycke, och detta icke *oaktadt* utan *just emedan* Boswell var den barnsligaste, narraktigaste, omdömeslösaste af alla som satt penna på papper. Man kan med en viss sanning påstå, att Mohammed i korån varit sin egen Boswell. Just bristerna i denna bok, just dess orimliga sammanblandning af frågor som för alla tider skola blifva mensklighetens högsta, med bagateller, som för ögonblicket upprört en arabisk småstadsborgares intresse — just detta ökar i samma mon dess värde som historisk källskrift, som det nedsätter dess rang såsom religionsurkund och som litterär produkt öfver hufvud. Först sedan man hunnit få detta fullt klart för sig, kan man med verkligt nöje och gagn läsa korån. Vi säga detta efter egen erfarenhet.

Alltså — må korån för oss vara icke blott en altartafla, framför hvilken vi med aktning sänka vår blick, om den också ej bär vår egen religions symboler. Må den derjemte vara oss en historisk tafla, visserligen målad af en konstlös hand, visserligen full af barnsliga motiv och perspektiviska orimligheter, men också rik på karakteristiska drag, på omedelbar, naturfrisk sanning. Under vår svenska översättares ledning är det för oss mycket lättare att betrakta korån på detta historiska sätt än för muslims sjelfva. De se gerna i hvarje kapitel ett odeladt helt; Tornberg har, der sådant varit möjligt, skilt mellan de på olika tider tillkomna uppenbarelserna, och ofta antydt det historiska sammanhang i hvilket hvar och en särskild bör tänkas.

Skola vi stanna framför några af de bilder, som tecknas för oss i »den nedsända boken»? Vi kunna välja sådana som, på samma gång de lära oss känna en och annan sida hos Mohammed, också gifva oss någon inblick i hvad islām är såsom religion.

Vi se Mohammed, den redan 40-årige köpmannen, börja gripas af kataleptiska anfäll, under hvilka han tror sig höra engeln Gabriels ord. »Gud är en» — den tanken hade kanske länge grott i profetens bröst: den blir nu det pathos som helt och hållet fyller honom; derom hör han »anden» ständigt tala, derom talar han ständigt sjelf. Att stifta en ny religion är fjerran från hans tanke; likt Kon-fu-tse och Luther och Abd-el-Wahhāb och gammalkatolikerna och så många andra, vill han blott återföra sina landsmän till deras fäders renare tro — han vill återställa Abrahams och Ismaels forna religion. Allāh var ej för Mohammeds samtida någon ny gud; profetens fader skulle annars ej burit namnet *Abd-allāh*, Allahs tjänare. Vi finna profeten i sina äldsta uppenbarelser — de hafva sin plats i slutet af korån! — förfäktat läran om denne såsom den ende guden, utan jemlike, utan fader, utan barn. Djerfva, högstämde, tvärhuggna, underligt dunkla äro dessa hans första utbrott, och efter mönstret af sin tids spåmän inleder han dem gerna med en fantastisk ed. »Jag svär vid dagbräckningen och de tio festnätterna, vid det jemna och det udda, och vid natten, då hon vandrar på sin bana» — så börjar till exempel en sura; och liksom i naiv förtjusning öfver denna egendomliga inledning utbrister profeten derpå: »är icke detta en ed för den som eger förnuft?»

Med undran lyssnade mekkanerna till dessa sällsamma orakelspråk. Deras medborgare köpmannen hade i deras ögon blifvit »en vansinnig skald». Mohammed omtalar det sjelf. — Och nu, då de ej vilja följa hans maningar, dundrar han straffets åskor öfver dem. Han talar om Noahs, om Lots, om Faraos landsmän, och det öde af hvilket dessa träffades, då de ej trodde sina profeter. Hvad, om samma dom drabbar eder, o I otrogne? Och hvad, när »den oundvikliga dagen» kommer — den dag, då tio månaders dräktiga kameleddor försummas, då himlen varder som oljedrugg och bergen lika kardad ull, och menniskorna såsom kringströdda mygg — den dag då helvetet uppeldas, hvars gnistor äro så stora som slott och till färgen såsom gulbruna kameler? Då skall Allāh gripa eder i eder pannlugg, eder syndiga, lögnaktiga lugg, och kasta eder till en plats der I skolen försmäktade under samums-vindars glöd och vederqvickas med sjudande vatten och med vätskan ur förpestade kamelers buk, och undfägnas med helvetets tistlar och zakkumsträdets frukter, lika djefvulshufvuden att päse — men hvad kan göra eder begripligt hvad den oundvikliga dagen är? — I dessa och dylika ord höra vi profeten hota sin motståndare. Att måla straffets dag med riktigt »kamelbruna» färger är Mohammeds stora specialitet; med hundra olika namn lär den dagen nämnas i korån.

Men Mohammed förstår ock att skildra de njutningar hvilka paradiset gömmer för den som följer hans lära — och då han målar dessa, målar han visserligen mest sig sjelf. Vid bäckar af sorlande vatten eller vin eller mjölk eller renad honung skola de rättrogne hvila på mjuka atlaskuddar i skuggan af taggfria lotusträd. Frukter skola hänga på träden, lågt ned, så att de äro lätta att plocka. Evgigt unga pager, klädda i grönt siden och brokad, skola uppvakta de salige med pokaler fyllda med vin som icke väljar hufvudvärk eller däsighet (Mohammed tyckes hafva haft obehagliga erfarenheter) och med frukter hvaraf de kunna välja efter behag, och med stekt fogel som de bäst tycka om. Storögda huris med svällande barm, så rena och hvita som perlan i musslan gömd, skola hvila vid deras sida. Der skall ej höras ondt tal eller smädeord (sådant som mekkanerna bestodo Mohammed och hans anhängare), utan endast: *salām, salām*, frid! — För oss låta dylika skildringar med sin naiva naturalism helt

parodiska; vi kunna ej undgå att tänka på schlarafflandet och Blumauers elysium. Hos Mohammeds landsmän vunno de dock tydligen genklang.

Vi se den oansenlige köpmannen, den half-förryckte siaren, växa till en religionsstiftare och statsman. Flykten till Medina är vändpunkten; med rätta börjar islām derifrån sin tidsräkning. Praktiska frågor taga mer och mer hans tankar i anspråk; med skiftande lycka anordnar han razzior eller fälttåg, dels mot förbitagande karavaner, dels mot sina fiender i Mekka, slutligen mot Arabiens aflägsnare nejder. Han intager en fastare och mera oberoende ställning i förhållande till judar och kristne, om hvilkas bistånd han i början af sin reformation gjort sig de största förhoppningar — han anade ej sjelf, hvilken klyfta som skiljer islām från dessa religioner. Han stiftar lagar t. ex. mot blodshämnden, mot spel och dryckenskap, om allmoseskatten, de fem bönerna, fastan och pilgrimsfärden till Mekka, — lagar som blifvit af största vikt för islāms senare utveckling, och som för åtskilliga folk gjort antagandet af Mohammeds lära till ett stort steg mot civilisationen.

Men under allt detta mattas synbarligen profetens religiösa hänförelse; den lyriska eld som glödde i hans äldre improvisationer brinner småningom ut. Korānuppenbarelserna äro ej längre för honom *psalm-* och *evangeliebok-* de äro äfven och ännu mer *predikan* och *kungörelser*. Och predikan tänjes ej sällan ut till ett långtrådigt omsägende; kungörelserna äro ej blott »allmänna», utan ofta nog af ganska privat natur. I 33:dje suran heter det t. ex.: »O I som tron, ingån ej utan profetens tillåtelse i hans hus. Ären I inbjudne, så inträden, men sedan I hafven spisat, så aflägsnen eder genast, utan att inlåta eder i förtroliga samtal, ty detta skulle besvära profeten, och han skulle hafva försyn att bedja eder gå. Men Gud blyges ej att tala sanningen.» Profeten har tydligen varit utledsen på närgångna gäster och låter nu engeln Gabriel komma sig till hjälp såsom ceremonimästare. Om sina hustrur underhåller Mohammed oss ofta. Så heter det i en annan vers af nyss anförda sura: »O profetens hustrur, I ären icke såsom andra qvinnor. Om I frukten Gud, så varen ej för milda i edert tal (nemligen mot främmande män), ty då kan begär väckas hos den i hvilkens hjerta en svaghet finnes; utan ytren eder allvarligt. Hållen eder uti edra hus och prälen ej med

grammlåt, såsom qvinnorna plägade göra under hedendomens tid.» Detta är ej det enda ställe i korān der profeten, på ett för oss verkligen köjligt sätt, röjer huru han plägats af svartsjuka. Äfven då han söker gifva sina lagstadganden en mera allmän hållning än i de anförda fallen, ana vi ofta lätt bakom paragrafen dess individuella anledning. När Mohammed utfärdar det bud om qvinnornas beslöjande som ännu gäller i österlandet, lyder Guds uppenbarelse: »O profet, säg åt dina hustrur, dina döttrar och de troendes hustrur att de hölja sig i slöjor.» Äfven här är svartsjukan tydligen med i spelet; kommentatorerne underrätta oss också om de förvecklingar med Ajischa som framkallat denna och liknande verser. Öfver hufvud hafva qvinnorna gifvit Mohammed mycket att tänka på: de spela en betecknande hufvudrol i hans bok.

Vi måste nöja oss med de anförda exemplen på huru profeten gifvit sig sjelf i korān. Sammanfatta vi våra intryck i frågan: var han en bedragare eller icke? — så kan svaret ej fällas i ett enkelt *ja* eller *nej*. Det lider intet tvifvel att Mohammed i många fall begagnade profetmanteln såsom ett hölje för sjelfviska intressen. De nyss anförda profven på huru Gud får taga till orda om hvarjehanda obetydliga privata ting vitna tillräckligt derom. Likaså äfven det ogenerade sätt på hvilket uppenbarelser, en gång förkunnade, åter förklarar ogiltiga eller ändras, då tidsförhållanden och Mohammeds tillfälliga stämning dertill gifva anledning. — Men ej mindre visst synes det å andra sidan vara, att Mohammed sjelf uppträdde för sitt folk med innerlig tro på sin gudomliga sändning. I synnerhet Mohammeds äldsta uppenbarelser, på hvilka det här mest ankommer, bära den otvetydigaste prägel af uppriktig öfvertygelse. Genom de förvirrade uttrycken höra vi tydligen en ärlig entusiasm tala. I samman mon som ären gingo, och islām hann blifva ett stadgadt faktum, vek hänförelsens ande från profeten; men tron att han vore ett Allåhs utvalda redskap hade under tiden grott fast i hans liksom i hans anhängares hjertan, och i kraft häraf fortfor han allt jemt att uttala, och hans anhängare att skänka tillit åt, uppenbarelser af helt annan art än de första. Lifvet har många exempel på dylika sjelfbedrägerier, på motsägelser hvilka tyckas helt och hållet utesluta hvarandra, och som dock rymmas

i samma människobröst. Mohammed var ej en Mokanna, en bedragare *i stort*, redan af det skäl att han ej var en stor man, men äfven för visso af det skäl att han var en förärlig man. Men han var ej tillräckligt ärlig för att ej vara en bedragare *i smått*.

Det är sant — dessa småbedrägerier, lagda en till en, gifva en ganska stor summa, och dennas räntor hafva nu lupit upp under sekler. Tusen släkter hafva fått bittert gälda hvad Mohammed bröt för en och annan stundens nyck. Men vi skola icke lasta allt detta på hans skuldra. Den *beundran* de flesta af oss väl äro böjde att egna stiftaren af en verdensreligion krymper mycket under det vi läsa hans bok. Men om vi fortsätta att forska deri, så erfara vi efter hand en annan känsla, hvilken försonar vår svikna väntan: vi lära att hysa *medkänsla* med denne profet, som var så mycket människa, med denne vår svaga like, hvars fel voro stora, men ock så lätta att förstå. Vi förebrå ju ej den blinde att han ej ser, ej den sjuke att han har feberdrömmar. Vi hysa deltagande med dem, allra mest om vi börjat märka att våra egna ögon äro skumma, och att vi ej utan själfbedrägeri kunna räkna oss till *dem som helbregda äro*. Om madame Staël's ädla ord äro sanning: *tout connaître, c'est tout pardonner*, så är Mohammed en af dem öfver hvilka domen skall falla mildast, ty få hafva så blottat sig, så lagt sitt inre i dagen, som han i sin korån.

Ett skola vi ock ej glömma att nämna till hans heder, att han föll ej för den frestelse som lockat så mången religionsstiftare: att sätta himlaglorian kring sin egen panna. »Är jag annat än en människa, ett sändebud från min herre?» säger han upprepade gånger, och afvisar så alla föreställningar om öfvermenschliga gåfvor. Då de otrogne af honom begärde underverk till bekräftelse på hans sannfärdighet, hänvisar han dem med en något besynnerlig logisk fint ofta på naturens under. Det är nästan rörande att se den barnslighet han röjer vid utpekandet af dylika. Upprepade gånger manar han dem att betrakta skuggan, som så underbart kan draga sig i hop och åter förlängas; att se på foglarna, som icke falla ned ur luften, på de sju himlahvalfven, som icke hafva några remnor, på segelfartygen, som gå öfver vattnet. Särskildt dessa senare tyckas hafva gjort ett mäktigt intryck på Mohammed, som väl sällan från sin öken hpnnit ned till hafvets

strand. Störst af alla under, och det bästa beviset för hans sändning, är dock enligt Mohammed hans korån. »Uppvisen en sura sådan som denna!» utropar han stolt i början af andra suran. En annan gång låter han Gabriel säga: »Om vi nedsändt denna korån på ett berg (i stället för att tala till de otrogne), skulle du i sanning hafva sett det ödmjuka sig och klyfvas af fruktan för Gud.»

Vi hafva sökt gifva en — visserligen ej utförd — bild af islåms stiftare. Vi skola ock kasta en blick på det material ur hvilket han bygt upp sin lära. Islåm är en blandreligion. Utom de egentliga hedniska araberna funnos på Mohammeds tid i hans hembygd icke få kristne och i synnerhet en mängd judar. Medina var till hälften befolkadt af det senare slaget. Då Mohammed först uppträdde som profet, var det, såsom ofvan är sagdt, ingalunda hans mening att lära sina landsmän en ny religion; blott mångguderiet ville han utrota. Han fortfor allt framgent att med Mekkas öfriga invånare vörda Kaaban och dess »svarta sten» såsom heliga föremål, han deltog ännu sista året af sin lefnad med dem i pilgrimsfestens alla från heddendomen ärfda ceremonier. Men på samma gång hyste han från början den största vördnad för judarnes och de kristnes religion. De voro »Skriftens folk», de hade hvad Mohammed och hans okunniga landsmän saknade, gamla urkunder, på hvilkas gudomlighet det visst icke föll Mohammed in att tvifla — dertill var han mycket för litet fritänkare. Han hyste för dem samma dunkla respekt som den okunnige gerna alltid egnar den högre bildningen. Men hvad dessa skrifter egentligen innehöllo, derom visste Mohammed föga. Det är ännu outredt, huru vida han någonsin lärde att läsa och skriva. Det var i alla händelser säkert mest genom muntliga berättelser som han efter hand fick kunskap om ett och annat af böckernas innehåll, och detta, i synnerhet de historiska legenderna, försummade han ej att inflåta i sina egna uppenbarelser. Han liksom trodde sig derigenom lyfta sin korån upp i samma klass till hvilken »Bani-Israels» och »Nazranéernes» böcker hörde. Det är på detta sätt som korån kommit att upprepa så många af i synnerhet Gamla testamentets berättelser. Sjelfva namnet *korån* vitnar troligen af samma filologiska grund om islåms (arameiskt-judiska källa, som vårt *bibel* om

kristendomens grekiska anor. Det var emellertid icke med den renaste judendom som Mohammed kom i beröring. Den judiska folkdikten, sådan vi känna den också genom Talmud, hade redan hunnit att med åtskilliga nya, fantastiska tillägg fortbilda och utsmycka Gamla testamentets berättelser. Så se vi i koränen, huru redan på denna tid konung Salomo hunnit för judarne blifva den »andarnes herre» med sagolik makt och insigt som vi senare återfinna till exempel i Tusen och en natt. Det är äfven från Talmud som Mohammed lånat den roliga historien om huru Zuleika — så kalla österländingarne Potifars hustru — urskuldade sig hos stadens fruar, som började blifva svåra mot hennes rykte. Mohammed kallar själf suran om Josef för »den skönaste historia», och ehuru han uppenbarligen fått alla materialerna dertill af någon jude, dristar han till och med att införa araberne anförä sin kunskap om något så »aflägsset» såsom ett bevis för att han verkligen mottog gudomliga uppenbarelser. — Vi kunna ej underlåta att här i förbigående göra den anmärkningen, att Mohammed hade en ovanligt ringa berättaregåfva. Den underliga, högtrafvande, profetiska stil i hvilken han älskar att röra sig, och som onekligen i och för sig ofta gör ett visst storartadt intryck, de stereotypa fraser som han öfver allt inblandar, den ifver med hvilken han alltid längtar till sens-moralen — allt detta beröfvar hans berättelser den önskvärda åskådligheten. Otoliga gånger upprepar han sina legender om Moses och Farao, om aditerna och thamudéerna o. s. v., men aldrig bli de riktigt klart framställda. Äfven den nyss nämnda »skönaste historien» är i stilistiskt hänseende oändligt underlägsen samma berättelse, sådan den i vår bibel förtäljes af elohisten.

Också ur Nya testamentet har Mohammed lånat flere berättelser, särskildt om »Isa, Marjams son». Att denne vore Guds son, förnekade Mohammed ifrigt; det stridde mot hans stränga monoteism att antaga något sådant. Men gerna erkände han honom såsom den förnämste bland profeter, naturligtvis näst den som var »profeternas insegel», Mohammed själf. Också kristendomen hade på denna tid hunnit kringväfvas af sin talmudiska folkdiktning. Vi se ett bevis derpå i koräns 19:de sura, hvars innehåll till en del är hemtadt ur den äfven bland oss som folkbok spridda, gamla apokryfiska skriften *Jesu barn-*

domsbok. I ett annat kapitel berättar Mohammed om de sju sofvarne »och deras hund, den åttonde» — äfvenledes en yngre kristlig legend. Isläms stora högtid, Ramadhån, är också i sitt ursprung blott ett upptagande af de kristnes fasta. År 624, då den först firades, sammanföll den äfven till årstiden med denna. Emedan mohammedanernas månader äro kortare än våra, enär de räknas efter månår, ej som vi efter solår, sammanfaller nu Ramadhån blott tillfälligtvis med vår fastetid.

Det är lätt förklarligt, att Mohammed af ren okunnighet mängen gång kom i motsägelse med »skriftens folk». Då dessa också ingalunda voro benägna att erkänna den nya profeten, kunde strid ej undgås, och Mohammed förklarar om sina motståndare, att »de äro som åsnan, hvilken bär böcker» — de förstå dem ej själfva; »de hafva ett insegel tryckt på sina hjertan, de kunna icke fatta; de äro såsom trästockar uppställda mot en mur», o. s. v. Många gånger upprepar han också att skriftens folk fördölja och förfalska hvad som står i deras skrifter, särskildt sådant som syftar på den kommande profeten.

Att Isläm, en religion hvars ursprungshistoria talar så jemförelsevis litet om idealisk lyftning men deremot så mycket om mensklig skröplighet, dock så hastigt växte till en verldsreligion — det kunde man väl anse som en af historiens största abnormiteter. Men historien har inga abnormiteter: all ting deri har sin fulla grund. När det ofta synes oss som om orsak och verkan ej stode i rimligt förhållande till hvarandra, är det blott därför att vår inskränkta blick ej förmår urskilja mer än ett af hjulen, kanske ett af de minsta, i den stora mekanismen. Ju mera vi studerat korän, dess mer hafva vi funnit att Mohammeds störste biograf, Sprenger, har rätt, då han säger att »det vore en grof villfarelse att skriva isläms framgång på räkningen af dess stiftares snille». Mohammed var snöbollen, af hvilken en lavin skulle uppväxa, eldgnistan, som skulle tända en jettebrand. Hade icke hopade snömassor legat i bollens väg, hade ej brännbara ämnen varit uppstaplade just der gnistan föll — då skulle ordet *isläm* hafva länge sedan förklingat som en ton i rymden, utan genklang och svar. Vi kunna ej här inlåta oss på frågan om hvilka de förhållanden voro som höljde Abdal-lahs son med profetens ära och gifvo hans ord en betydelse för århundraden. Vi be-

känna fritt att mycket häri ännu är oss en gåta. För att dock nämna något, må vi erinra, först och främst att det icke blott är den sanna tron som, då den är lefvande, försätter hälleberg, utan äfven ofta den falska; och vidare, att Mohammed under lifstiden hade vid sin sida och efter sin död fick till efterträdare — kalifer — två sådana män som Abu Bekr och Omar. Om den förre sade Mohammed en gång att han vore den ende hvars förtjenster om islâm Mohammed sjelf ej kunde vedergälla, Allâh eusam förmådde löna Ajischas fader — och i jemförelse med Omar, förklarar han en annan gång, äro alla världens vise endast barn. Äfven Sprenger anser Omar vara »den störste statsman som historien omtalar».

Det är ännu en fråga som oemotståndligt tränger sig på oss under det vi läsa i korân, som för hvarje nytt kapitel träder upp på nytt och åter kräfvor sitt svar. Huru hafva väl millioner människor under tusen år kunnat finna gudomlig tröst i denna underliga bok? Finnes det då i menckliga hjertan strängar som kunna harmoniskt genljuda mot så förvirrade anslag som dem vi här förnimma?

Af alla lifvets gåtor är den religiösa känslan säkert den förunderligaste. Huru oändligt skifta ej de sätt på hvilka vi, stoftets söner, sträfva att fylla den trängtan efter det oändliga som aldrig upphör att röra sig i våra bröst! Intet i världen, ej hela världen sjelf, är stort nog att låta oss fatta detta oändliga; men dock är intet i världen så ringa, att det ej kan låta oss fatta det. I den strålände solen, i nattens stjerna, ofvan himlens fäste anar den ene sin gud. Finnes han mera der än i den klumpiga *seiten*, för hvilken lappen hemligt böjer knä, eller i Mekkas meteorsten, som hyllas med de rättrognes kyssar, eller i det degstycke hvilket en arabisk stam före Mohammed säges hafva dyrkat, tills det i hungersnödens tid åt upp sin gud? Vi skola ej le åt sådan vidskepelse; vi skola ej heller så bittert bedröfvas deröfver. Om ock tanke och åtbörd i hjälplös enfald synas vända sig mot den grofva materien, så flyger dock känslan oändligt högre, och på dess vingar når säkert äfven den råa vilden ofta så högt, att han får kasta en blick in i det eviga hem från hvilket vi alla äro vilsna barn. Ord kunna ej tolka vår aning af gudomen; buddhisten, som i oändlig upprepning munlar sitt *ôm, mani padmê, hûm*, katoliken, som läser sitt *Ave Maria*, kan

af dessa ord höjas till andakt, fastän han ej förstår eller tänker på deras mening. Det är till och med som om känslan just sökte det obegripliga för att deri inlägga sitt rikaste innehåll. Derfor begagna så många folk i sin gudstjenst främmande eller utdöda språk: romarne förstodo ej sina saliska sänger, hinduerne fatta ej mera Rigvedas ord, nutidens parser ej Avestas, katolikerne ej den latinska, abessinierna ej den fornetiopiska messan o. s. v. Och äfven der orden äro begripliga, lägger den religiösa känslan ofta i dem något vida mer än de synas innebära. Hur mången af oss har ej blifvit stämd till andakt redan af den enkla genealogiska uppräknigen i Matthei första kapitel! Det fins öfver hufvud *intet* som ej denna känsla kan begagna till sitt verktyg. Mormonerne hafva till religionsbok hvad som ursprungligen är en dålig roman; så hindrar intet att hvarje bok på vår hylla, är det än en grammatika, en statskalender, en kokbok, under vissa förhållanden kunde blifva ett kyrkligt samfunds bibel. Sådan är den religiösa känslans natur: den förmår *säga till stenar att de varda bröd*. Väl oss att det är så!

Ej underligt således, om himlaträngande sinnen kunnat finna nö och tröst i en bok sådan som korân, der bland mycket menckligt slagg dock icke så sällan ädla guldorn synas glimma.

Om vi också genom denna uppsats åsyftat att undanrödja vissa falska eller öfverdrifna föreställningar om Mohammed och hans bok, skulle vi dock anse vår framställning förfelad, i fall vi ej lyckats väcka ett ökad intresse för båda, och derigenom äfven nya läsare för den svenska öfversättning vi nu ega.

Araberna säga att korânens eviga urskrift, den från hvilken engeln Gabriel efter hand till profeten — frid öfver honom! — nedförde de enskilda uppenbarelserna, finnes förvarad i himlen, uppställd till höger om Allâhs tron. Med en penna af ljus är den skriven på en glänsande perla, så hög som från himmel till jord, så bred som från öster till vester.

Ingen muslim har skådat denna himla-skrift, och vi kunna det ej heller. Men i aningen se vi dock alla, rättrogne så väl som kâfirer, stundom någon skymt deraf. Ty just samma perla är det som, från andra sidor skådad, ses bära de strålände urskrif-

terna till Thorah och Evangelium, till Schucking och Vedas, till Tripitaka och Avesta.

Den skuggbild af urkoränen som Mohammed tecknade för sina arabiska landsmän är för

de allra fleste af oss otillgänglig. Må vi därför vara tacksamme att en kopia i andra hand nu räddes oss och blir för oss uttydd af en erfaren mästare i profetens språk.

Blick på pressen.

Den i måndags timade förändringen i statsrådet har naturligtvis åstadkommit en ovanlig liflighet inom hufvudstadens press: ett par af våra samtida, som äro ifrare i »skogsfrågan» och kalla alla för doktrinärer som mena att inga andra lagar böra stiftas än de som kunna efterleivas, hafva länge sedan brutit stafven öfver den afgångne finansministerns ställning till denna sak, och jubla nu öfver hans efterträdarens första handling. En liten morgontidning, som mindre bekymrar sig om de norrländska skogarne, synes oss onödigt hacka på honom i det ögonblick han afgått från skådeplatsen. *Aftonbladet* har i en artikel, kanske den märkligaste som der förekommit under qvingvennien, uttalat en ädel och som vi tro i allmänhet riktig uppfattning af hr C. F. Wærns verksamhet såsom konungens rådgifvare. Med hans åsigtter om skogslagstiftningen äro vi i det närmaste öfver ens; andra hans mått och steg hafva vi ogillat, och åtskilligt i de senare årens statsregleringspropositioner har förekommit oss föga lyckligt. Men i ett afseende ställa vi hr C. F. Wærn såsom offentlig man mycket högt: han har aldrig ett ögonblick förnekat den humanitet, den frihet från små personliga retligheter, med ett ord, det fullkomliga gentlemansväsende hvars saknad i anmärkningsvärd grad kan skymma äfven den mest erkända embetsmannaduglighet. Han har haft den lyckan att få sluta sin rådgifvarebana med uttalandet af en öfvertygelse, hvilken vi anse riktig; offret är så mycket mer hedrande, som det börjar blifva något sällsynt. Han har försakat anbudet af en angenäm och icke ansträngande reträttplats, samt dermed gifvit ett prejudikat som förtjenar efterföljd; han har slutligen, såsom vi hört, insisterat på sitt afsked före månadens slut, på det han icke skulle uppbära sin statsrådslön för den följande. Så sker det icke alltid. För hans efterträdare vilja vi icke ställa något horoskop; hvad kapaciteteten angår, så har han deraf öfver nog, och erfarenheten kan komma med tiden —

i fall tålmodet räcker. Det bäst är att han har tillräcklig sjelfständighet i alla afseenden för att bryta en ställning, då han icke längre finner den hållbar, utan att afvakta någon ledig presidentsplats eller landshöfdingedöme.

En samtida, som gerna hör rykten hvilka ingen annan hör, när de gifva honom anledning till utflykter mot misshagliga personer, har såsom presumerad efterträdare till hr Wærn hört uppgifvas en framstående ledamot af Första kammaren, som säkert aldrig varit ifrågasatt af andra, men ännu mindre skulle kunna sjelf hafva tänkt på att mottaga förtroendet. Det kan vara en ofrivillig förveklning af förnamn; det kan också vara något mer. I båda fallen äro reflexionerna lika dumma som oskickliga.

De nya valen till Första kammaren synas hafva väckt mindre uppmärksamhet än de förtjena. Reflexionerna komma nog efteråt, sedan man fått se allt hvad de innebära. Vi skola en annan gång betrakta den saken, och söka se både hvarifrån den kommit, och hvart den leder. *Jönköpings Dagblad* ger lifliga uttryck åt sin förtrytelse öfver de 30 röster som på platsen tillfölla hr Andreas Andersson i Mosserndorp, »adress Karlstad»; den valde säges hafva varit känd endast af tre landstingsmän, »och är för öfrigt så qualificerad, att man helst undviker att tala om honom». Han blir icke i längden ensam i denna kategori, om den nu rådande vinden fortfar att blåsa.

Innehåll:

	Sid.
Röster från Amerika om utvandringen	625.
Islams profet. Koränen, öfversatt från arabiskan af C. J. Tornberg	632.
Blick på pressen	640.

Stockholm,

tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1874.